

вдосконаленню професійних знань, умінь та навичок студентів. Доречними тут можуть стати “пробні дискусії”, “круглі столи”, розігрування окремих ситуацій, “мозковий штурм” тощо. Проведення таких форм роботи сприяє налаштуванню студентів на активну творчу діяльність, зняття психологічних бар’єрів, усвідомленню принципів оцінювання діяльності учасників гри тощо. В діловій грі відбувається діалог на професійному рівні, обґрунтування різних думок і позицій, взаємна критика гіпотез і пропозицій, що веде до засвоєння не лише нових міцних знань та чітких уявлень, але й допомагає набути досвід вирішення професійних завдань, формує ціннісні орієнтації майбутніх спеціалістів, сприяє розвитку творчого професійного мислення та формуванню у них практичних умінь і навичок [1, с.8].

Оскільки головною метою вивчення іноземної мови на факультетах туризму, готельного та ресторанного бізнесу є розвиток умінь студентів використовувати мову як засіб спілкування у сфері майбутньої професійної діяльності, то саме на реалізацію вказаної мети і має бути скерованим процес ділової гри. Студенти, вирішуючи ігрові ситуації, удосконалюють навички щодо розв’язання мовленнєвих завдань, і разом з тим збагачується їх іншомовна комунікативна компетентність: розвивається вміння формулювати свої думки, робити узагальнення, оцінювати пріоритети, виводити причини, вести бесіду, діалог та дискусію, вирішувати професійні проблеми, в ситуаціях близьких до реальних.

Висновки... В процесі підготовки фахівців сфери туризму до професійної діяльності виділення в навчанні іноземної мови культурного, лінгвокраїнознавчого компонента сприятиме досягненню поставлених цілей і задач. Вивчення іноземної мови забезпечить знайомство з культурою іншої країни, перетворить процес засвоєння мови студентами на більш ефективний і легкий, формуючи лінгвокраїнознавчу компетенцію, під якою розуміється цілісна система представлень про національні звичаї, традиції, реалії країни, що дозволяє знаходити в мові приблизно ту ж інформацію, що і його носії і домагатися тим самим повноцінної комунікації. Використання лінгвокраїнознавчої інформації в навчальному процесі сприяє свідомому засвоєнню матеріалу, забезпечує підвищення пізнавальної активності студентів, сприяє створенню позитивної мотивації, формує здатність прогнозувати, дає стимул до самостійної роботи над мовою, розвиває пам’ять, мовне мислення, здатність до чіткого викладу власної думки, сприяє формуванню висококваліфікованих, конкурентноспроможних фахівців на ринку праці.

Таким чином, вкрай необхідно звертати особливу увагу на лінгвокраїнознавчий аспект при вивченні іноземної мови в вищих навчальних закладах туристського профілю.

Література

1. Волкова Л.В. Педагогічна технологія застосування ділової гри у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів фінансово-економічного профілю. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2006. – 25с.
2. Карпова Л.О. Міжнародний туризм як чинник взаємодії культур. Туризм у XXI столітті: Матеріали II-ої Між нар. наук.-практ. конф. (10-11 жовтня, 2001), Цибух В.І. К.: Знання України, 2002.
3. Кулибина Н.В. Методика лингвострановедческой работы над художественным текстом. – М.: Рус.язук, 1987. – 143 с.
4. Мельниченко Г.В. Педагогічні засади модульної технології навчання у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови і літератури. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – О., 2004. – 21с.
5. Федорченко В.К. Підготовка фахівців для сфери туризму. – К.: Вища шк., 2002. – 350 с.

Анотація

У статті розглядається питання про роль лінгвокраїнознавчої компетенції в процесі підготовки фахівців сфери туризму.

Аннотация

В статье рассматривается вопрос о роли лингвострановедческой компетенции в процессе подготовки специалистов сферы туризма.

Подано до редакції 26.02.2008р.

© 2008

Шестакова Т.В.

ПЕДАГОГІЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Пріоритетною метою і невід’ємною складовою сучасної педагогічної освіти виступає підготовка майбутніх учителів-вихователів до ефективної реалізації функцій професійного самовдосконалення, що визнається “одним із найважливіших компонентів підготовки і перепідготовки кадрів” [6, с.241]. Це потребує виявлення основних критеріїв готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення та розробки системи цілеспрямованих педагогічних впливів на її розвиток у студентів педагогічних ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Дослідження окремих аспектів готовності до професійно-педагогічного самовдосконалення та шляхів її

формування перебувало в центрі уваги багатьох вчених в контексті вивчення готовності майбутніх педагогів до професійного саморозвитку (Т.Тихонова, Т.Степанова, М.Костенко, П.Харченко), самоосвіти (Ю.Калугін, О.Малихін, І.Наумченко), самовиховання (С.Єлканов, О.Кучерявий, Л.Рувінський), самоактуалізації та самореалізації (Є.Бакшеева, Г.Балл, Ю.Долінська, В.Калошин, М.Лазарев, Н.Сегеда), мотивації професійного самовдосконалення педагога (О.Борденюк, К.Завалко, Б.Кондратюк), розвитку майбутнього вчителя як суб'єкта професійної діяльності і розвитку (О.Пехота, Г.Аксьонова), особистісного та професійного розвитку вчителя в системі педагогічної майстерності та творчості (Н.Гузій, І.Зязюн, В.Кан-Калик, Н.Кічук, Ю.Кулюткін, М.Лазарев, Л.Мітіна, С.Сисоєва) та ін.

Разом з тим, проблема підготовки майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення не знайшла достатнього відображення у науково-педагогічній і методичній літературі та потребує свого нагального вирішення з урахуванням реалій сучасної педагогічної дійсності й пріоритетів розвитку професійно-педагогічної освіти в Україні.

Формування цілей статті... Метою даної статті є висвітлення основних положень розробленої автором системи поетапного формування готовності студентів педагогічних ВНЗ до професійного самовдосконалення. Реалізація даної мети потребує вирішення таких завдань, як а) обґрунтувати необхідність поетапної підготовки майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення; б) охарактеризувати основні етапи цілеспрямованого формування зазначеної готовності, в) проаналізувати результати експериментального апробування розробленої системи.

Виклад основного матеріалу дослідження... Підготовка до професійно-педагогічного самовдосконалення (ППС) спрямовується на цілеспрямований розвиток у студентів ВЗПО таких елементів готовності до ППС, як мотивація професійно-педагогічного самовдосконалення і гуманістична педагогічна спрямованість, аутопедагогічна компетентність і професійно-педагогічна свідомість, самосвідомість, мислення, аутопедагогічна вправність та аутопедагогічна креативність, що одночасно виступають і цільовими орієнтирами формування, і основними критеріями сформованості готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення.

Зважаючи на специфічність кожного з означених елементів готовності до ППС виникає необхідність виділення в цілісній організаційно-методичній системі формування трьох основних напрямків: стимульно-орієнтаційного, теоретико-когнітивного та практико-розвивального, поетапна реалізація яких забезпечила б цілеспрямований розвиток відповідних компонентів готовності (мотиваційно-ціннісного, когнітивно-інтелектуального та операційно-діяльнісного).

Опанування необхідними для цього знаннями, уміннями й навичками, досвідом емоційно-ціннісного ставлення і творчої діяльності має відбуватись у певній логічній послідовності, з поступовим ускладненням цілей і завдань, поглибленням змісту, розширенням кола засвоєного навчального матеріалу й підвищенням рівня його опрацювання (від репродуктивного до творчого), зростанням самостійності й творчої активності студентів в оволодінні необхідними знаннями, уміннями й навичками, що сприяло б досягненню певної наступності педагогічних впливів та стійкості й міцності сформованих особистісних утворень. З цією метою нами було виділено три основні *етапи* формування зазначеної готовності: базовий, поглиблюючий та закріплюючий, що передбачають специфічні цільові орієнтири, форми, методи, прийоми й результати та мають забезпечити загальну динаміку розвитку готовності до ППС від посилення мотиваційно-ціннісного ядра особистості через збагачення її пізнавально-інтелектуальної сфери до активізації поведінкової.

Перший (базовий) етап має на меті посилити мотивацію студентів до професійно-педагогічного самовдосконалення шляхом занурення їх у проблематику якості педагогічної праці, усвідомлення її особистісних детермінант та способів удосконалення. Його основні завдання полягають в тому, щоб ознайомити студентів з основними вимогами та високими зразками педагогічної діяльності й особистості педагога; забезпечити динаміку духовних потреб і професійно-педагогічних цінностей та ідеалів; сформувати загальні уявлення про сутність і зміст професійно-педагогічного самовдосконалення; озброїти початковими навичками самовдосконалення; збагатити досвід їх використання в спеціально створених умовах. Основна увага в розвитку готовності до ППС надається посиленню її мотиваційно-ціннісного компоненту як визначального в цілісній структурі феномена, а тому *стимульно-орієнтаційний напрямок* формувальних впливів виступає пріоритетним.

Головною *організаційною формою* для реалізації цілей даного етапу формування готовності майбутніх педагогів до ППС нами було обрано один з провідних нормативних курсів дидактичної підготовки (термін Н.Гузій, 2005) майбутніх учителів-вихователів – курс “Основи педагогічної творчості”, який, зважаючи на його тематику і характер проведення, має для цього найбільші педагогічні можливості.

Вирішенню окреслених завдань сприяють такі особливості курсу, як його особистісно-орієнтований характер, зосередженість на проблемах якості педагогічної праці та її провідних детермінант і способів удосконалення, наявність теми “Професійне самовдосконалення педагога” в змісті курсу, акцентування на творчому аспекті життя і професійної діяльності педагога, націленість на формування особистісної готовності

студентів до педагогічної діяльності, виділення функції професійно-педагогічного самовдосконалення як провідної в системі цільових орієнтирів курсу, а також спрямованість на формування педагогічних знань, умінь і навичок, як передумови розвитку аутопедагогічних знань, умінь і навичок та ін.

З метою підвищення формувального ефекту нами було модифіковано зазначений курс, зокрема внесено ряд змін та доповнень у його цільові орієнтири, загальну логіку вивчення, зміст і засоби педагогічного впливу порівняно до традиційного його викладання.

Провідною *метою* викладання модифікованого нами курсу було визначено (й відображено у стандартах багатоступеневої педагогічної освіти) формування готовності студентів до професійного самовдосконалення як інтегративної здатності, що лежить в основі свідомого, самостійного підвищення їх професіоналізму та базується на знаннях і вміннях з основ педагогічної творчості і майстерності.

Виділення теми професійного самовдосконалення педагога як центральної і системоутворюючої у *змісті* цього курсу супроводжувалось збільшенням глибини її опрацювання, розкриттям окремих її аспектів на кожному занятті курсу, а також висвітленням кожної теми крізь призму професійного самовдосконалення педагога.

У виборі *засобів* педагогічного впливу пріоритет надавався методам інтерактивного соціально-психологічного навчання, використанню діалогічних та тренінгових форм навчально-виховної взаємодії, активних та евристичних методів освіти, пізнавальних, ділових, рольових ігор та ін. З метою активізації самостійної роботи студентів як важливого аспекту їх професійного самовдосконалення в період професійно-педагогічної підготовки було впроваджено розроблену спільно з Н.Гузій систему модульно-рейтингового контролю успішності студентів з даного курсу та посилено науково-дослідну роботу студентів за його тематичною проблематикою. Розвитку суб'єктності студентів у навчально-виховному процесі сприяло також їх ознайомлення із цілями і засобами власного професійного навчання, залучення до реалізації й контролю за ходом і результатами навчально-виховного процесу, активне використання методів самоорганізації й самоконтролю освітньої діяльності.

Перевага надавалась *колективним* формам навчальної взаємодії, а також використанню можливостей творчої взаємодії членів студентського колективу поза навчальним процесом для підвищення їх взаєморозуміння та взаємовпливу. Це вимагало посилення виховної роботи по згуртуванню колективу студентської групи, налагодження в ній взаємодії з професійних питань, створення прикладу особистісних стосунків як прообразу майбутніх взаємин між педагогами-колегами, залучення студентів різних груп у творчі колективи, наукові гуртки та ін. для участі в наукових семінарах, студентських конференціях, соціально-психологічних тренінгах професійного зростання, колективних творчих проектах та ін.

Домінуючою *тактикою педагогічного впливу* на самоактивність студентів виступила *організація* діяльності студентів з професійної самоосвіти, самовиховання, самоактуалізації, що передбачала виконання переважної більшості функцій менеджменту самовдосконалення (діагностування, мотивування, цілепокладання, планування, контролю виконання й корекції дій) з ініціативи, під контролем та за участю викладача й потребувала поступового ознайомлення студентів з особливостями реалізації кожної із зазначених функцій з метою їх подальшого самостійного виконання. Так, в ході вивчення кожної теми викладач задавав питання про можливі завдання і засоби самовдосконалення педагога в контексті розглянутої проблеми та ставив завдання на їх реалізацію в штучно створених умовах навчально-виховної взаємодії, змодельованих відповідно до реалій педагогічної дійсності. Студент, засвоюючи окремі прийоми самовдосконалення, реалізовував їх, переважно, за участю викладача та інших студентів.

Методичний арсенал викладання модифіковано курсу був збагачений розробками конспекту лекції на тему: "Основи професійного самовдосконалення педагога" [2], що мав на меті поглибити й систематизувати знання студентів з даної проблеми; Положення про модульно-рейтингову систему контролю навчальної успішності студентів (розробленого спільно з Н.Гузій), Щоденника поточного контролю й Індивідуальної облікової карти успішності студента, що увійшли до складу Робочого зошиту з курсу [7] та мали на меті посилити самоактивність студентів з опанування курсу й розвитку їх як суб'єктів навчально-виховного процесу; Рекомендаційного бібліографічного покажчика "Педагогічна майстерність, творчість, професіоналізм" [5], укладеного на допомогу студентам в самоосвітній діяльності з вивчення проблеми високоякісної педагогічної праці та виконання науково-дослідної роботи з даної проблематики та ін.

Показником завершеності даного етапу стало підвищення спрямованості студентів до професійного самовдосконалення, посилення їх пізнавально-творчого інтересу до педагогічної проблематики взагалі та до проблеми особистісно-професійного зростання вчителя зокрема, а також усвідомлення провідних способів досягнення високої якості педагогічної праці.

Другий (поглиблюючий) етап мав на *меті* збагатити й систематизувати знання студентів про сутність і зміст, методи і прийоми, етапи й особливості професійно-педагогічного самовдосконалення, розвинути комплекс необхідних аутопедагогічних умінь, що забезпечують вільне володіння основними прийомами і технологіями професійного самовдосконалення майбутнього педагога. Він спрямовується на вирішення таких *завдань*, як посилення у студентів – майбутніх педагогів мотивів професійного самовдосконалення, підвищення гуманістичної

спрямованості, поглиблення й конкретизація знань про сутність і зміст професійно-педагогічного самовдосконалення, формування широкого кола практичних умінь у сфері ППС та стимулювання багатоаспектного прояву самоактивності студентів в напрямку особистісно-професійного зростання. Пріоритет надавався формуванню когнітивно-інтелектуального компонента готовності до ППС як основи для розвитку її операційно-діяльнісних детермінант, а тому *теоретико-когнітивний напрямок* формуючих впливів виступив центральним.

Для реалізації поставлених завдань нами був розроблений і впроваджений спецкурс “Основи професійно-педагогічного самовдосконалення” [4], що виступив основною *організаційною формою* на даному етапі формування готовності до ППС.

Вирішенню цих завдань сприяли ряд особливостей спецкурсу, що позначились на його цільових орієнтирах, загальній логіці проведення, змісті, засобах та ін. Так, головною *метою* спецкурсу стало створення умов для формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення, провідними ж *завданнями* – актуалізація у студентів педагогічних вузів мотивації професійного зростання, розширення і поглиблення знань у сфері професійно-педагогічного самовдосконалення, вироблення необхідних умінь професійного самовиховання, самоосвіти, самоактуалізації й самоменеджменту.

Зокрема вивчення спецкурсу спрямовувалось на засвоєння студентами знань про самовдосконалення особистості як складний філософський та психолого-педагогічний феномен, про сутність та специфіку професійно-педагогічного самовдосконалення, його сутнісні ознаки й складові, цільові орієнтири, психологічні механізми, форми, методи, етапи, а також про зміст і особливості таких провідних форм самовдосконалення педагога як самовиховання, самоосвіта й самоактуалізація. На основі зазначених знань розвивались уміння проектувати еталонну модель особистості і діяльності педагога-професіонала, застосовувати методи і прийоми професійно-педагогічного самовиховання, самоосвіти, самоактуалізації, на основі самопізнання власної особистості як майбутнього педагога складати програму професійного самовдосконалення, окреслювати життєві плани, вибудовувати стратегію професійного розвитку та окремих професійних дій, знаходити та реалізовувати оптимальні шляхи професійного зростання, постійно вдосконалювати свої професійно значущі риси і якості, вивчати та впроваджувати передовий педагогічний досвід, збагачувати власну творчу лабораторію, аналізувати хід свого професійного розвитку та відповідно коригувати тактику професійного самовдосконалення.

Відповідно до розроблених нами модельних уявлень про сутність професійного самовдосконалення педагога та визначених завдань спецкурсу його *зміст* охопив сім основних тем, що забезпечили різнопланове висвітлення професійно-педагогічного самовдосконалення як історико-філософського та психолого-педагогічного феномена, особистісного та суспільного явища, процесу й результату руху педагога до акме-вершин особистісного й професійного розвитку, системи, що охоплює самоосвітні, самовиховні й самоактуалізуючі дії педагога, специфічного виду професійної активності учителя-вихователя, що потребує відповідної готовності до нього.

Практико орієнтований характер спецкурсу, відображений як у його структурі (з мінімальною часткою лекційних занять на користь семінарських і лабораторних) так і пріоритетних засобах педагогічного впливу, сприяв активізації пізнавально-творчої діяльності студентів та збагаченню досвіду їх самопізнання і самотворення завдяки використанню активних та евристичних методів навчання, в т.ч. розробки творчих проєктів, проведення тематичних дискусій, творчих нарад, круглих столів, організації лабораторних практикумів та ін. використання методів і прийомів вправлення, тренування, прикладу, моделювання, аналізу діяльності, навчальних ігор, репродуктивних і творчих вправ, тренінгових завдань та ін. Оцінювання навчальної діяльності студентів здійснювалось за системою рейтингового контролю якості знань та пізнавально-творчої активності.

Поєднання колективних та індивідуальних форм педагогічного впливу сприяло врівноваженню зовнішньо детермінованих та внутрішньо обумовлених тенденцій професійного самовдосконалення майбутніх педагогів. Використання *групових форм* роботи (як проміжних між колективними та індивідуальними, що поєднують в собі їх провідні ознаки) обумовило стимулювання активності студентів (навіть зазвичай самих пасивних) та забезпечило можливість кожному проявити себе, висловити власну думку й отримати зворотню інформацію про себе, свою позицію, ознайомитись з позиціями інших. Це сприяло підвищенню самопізнання, виробленню адекватної самооцінки, переосмисленню багатьох своїх поглядів та уявлень і на цій основі – досягненню глибинної самозміни, що охоплює не лише корекцію дій, а й думок, ставлень, устремлень майбутнього педагога.

Збільшення частки індивідуальних форм навчальної взаємодії спрямовувалось на забезпечення особистісно-орієнтованого впливу на кожного студента, а також на підвищення його самостійності й відповідальності у реалізації окремих напрямків професійного самовдосконалення і в цілому на їх становлення як суб'єктів власного професійного розвитку. Попереднє діагностування стану готовності усіх студентів до ППС та виділення на цій основі варіативних груп студентів з подібними цілями підготовки до самовдосконалення забезпечило можливість індивідуалізації навчання та підвищило ефективність індивідуальних форм роботи.

Провідною *тактикою педагогічного впливу* виступило *керівництво* діяльністю студентів по самовдосконаленню, що передбачало реалізацію усіх її етапів за умови часткової ініціативи, під контролем, але без активної участі викладача, та вимагало підвищення усвідомленості самоменеджменту студентів, що досягалось завдяки детальному їх ознайомленню з функціями і провідними технологіями самоменеджменту, з умовами й ознаками їх ефективності, з типовими помилками у реалізації кожного етапу самовдосконалення, а також використанню диференційованих завдань, що забезпечили суб'єктивну свободу студентів у виборі змісту, методів і форм пізнавально-творчої діяльності, постановки студента в позицію суб'єкта, що свідомо приймає й реалізує цілі свого професійного навчання й виховання.

Зниження активності викладача обумовило підвищення відповідальності самих студентів за якість самоорганізації процесів самовдосконалення; збереження ж постійного контролю за ходом і результатами реалізації студентами функцій самоменеджменту (що здійснюється у формі перевірки і, при необхідності, корекції складених програм і планів самовдосконалення, виділених умов і пріоритетів їх реалізації, самозвітів і таблиць самоконтролю та ін.) стимулювало студентів до якісного виконання цих функцій. Слід вказати, що важливою умовою недопущення формалізму у їх виконанні виступило досягнення глибокої особистісної довіри, відвертості й взаєморозуміння у стосунках між кожним студентом і викладачем, що стало можливим лише завдяки дії педагога в руслі особистісно-орієнтованої педагогічної парадигми як фасилітатора – людини, яка стимулює у інших тенденцію до особистісного і професійного зростання на основі їх повного прийняття, безумовного позитивного ставлення й адекватного емпатійного розуміння.

Розроблений *методичний арсенал* викладання спецкурсу, значною мірою відображений у методичних рекомендаціях на тему: "Діагностика готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення" [1], що містять комплекс діагностичних методик на виявлення стану зазначеної готовності (на основі розробленої системи її критеріїв і показників) та сприяють врахуванню індивідуальних особливостей студентів в практиці викладання спецкурсу, а також підвищенню їх свідомої цілеспрямованої активності по формуванню власної готовності до ППС, а також – "Підготовка майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення" [3], що містять різноманітні методичні розробки, практичні завдання й вправи, розраховані як на індивідуальне виконання в ході самостійної та домашньої роботи, так і на роботу в парах, у підгрупах та фронтально з цілою групою студентів на семінарських і лабораторних заняттях зі спецкурсу.

Показником завершеності даного етапу виступила сформованість цілої системи аутопедагогічних знань і умінь студентів – майбутніх педагогів та розвиненість їх інтелектуальної здатності до ґрунтовного осмислення основних ознак і особливостей педагогічної дійсності, власної особистості та професійної діяльності з позиції пріоритетів та ідеалів гуманістичної педагогіки.

Третій (закріплюючий) етап мав на *меті* підвищити активність студентів у напрямку професійного самовдосконалення в контексті реальної педагогічної практики та забезпечити набуття й осмислення ними власного досвіду професійного зростання засобами цілісного професійно-педагогічного самовдосконалення в єдності таких його провідних форм, як самоосвіта, самовиховання й самоактуалізація. Він спрямовувався на вирішення таких *завдань*, як закріплення мотивів, уточнення й поглиблення знань і умінь професійного самовдосконалення, комплексне використання інтелектуальних здібностей і навичок реалізації основних форм і методів особистісно-професійного самовдосконалення майбутніх педагогів в практиці власної педагогічної діяльності та збагачення індивідуального досвіду професійно-педагогічного самовдосконалення. Основна увага приділялась розвитку операційно-діяльнісного компоненту готовності до ППС, а тому *практико-розвивальний напрямок* формуючих впливів виступив в якості пріоритетного.

Оскільки набуття, осмислення і збагачення досвіду самої діяльності має вирішальне значення для розвитку готовності (яка, як стверджує більшість дослідників, може формуватись лише в процесі самої діяльності за умов наявності позитивного ставлення до неї та прагнення до її активного освоєння), ми вважали за необхідне використати з цією метою період проходження студентами педагогічної практики, що стала основною організаційною *формою* на даному етапі формування готовності до ППС.

Цей вибір був обумовлений наявністю великих педагогічних *можливостей* педагогічної практики для підвищення готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення взагалі і для реалізації окреслених завдань зокрема. Так, включеність студентів у реальну педагогічну діяльність обумовлює зміну актуальної ролі зі "студента" і навіть "майбутнього педагога" на "педагога", що вже саме собою є вагомим стимулом до професійного самовдосконалення; випробування себе у професії дає змогу підвищити ефективність професійно-педагогічного самопізнання; зіткнення з реальними особистісними проблемами у реалізації окремих функцій та напрямків педагогічної діяльності дозволяє уточнити й визначитись із цілями і пріоритетними напрямками професійного самовдосконалення; активне ознайомлення з досвідом педагогічної діяльності інших дає підґрунтя для власного самовдосконалення і стимулює його; збагачення досвіду педагогічної діяльності та його осмислення вже саме собою є способом самовдосконалення.

Педагогічна практика студентів, навіть за умови використання традиційної методики керівництва нею, суттєво впливає на розвиток готовності студентів до професійного самовдосконалення, проте відсутність керівництва суб'єктивним професійним становленням майбутніх педагогів в ході практики унеможлиблює цілеспрямований розвиток їх готовності до професійно-педагогічного самовдосконалення. З метою підвищення формуючого ефекту від проходження студентами педагогічної практики нами було запровадженя ряд *змін* у її цільових орієнтирах, загальній логіці керівництва, змісті, засобах та ін.

Так, серед провідних *завдань* керівництва педагогічною практикою студентів було виділено забезпечення становлення студентів-практикантів як суб'єктів професійної діяльності і розвитку.

Запропоновано внести зміни у *загальну логіку* проведення педагогічної практики: доцільно охопити педагогічними впливами й період *до* початку безпосередньої педагогічної практики студентів (з метою ефективної підготовки до неї) та *по завершенню* педагогічної практики (з метою осмислення набутого в ході практики педагогічного досвіду та його використання для власного професійного зростання).

Розширення *змісту* педагогічної практики студентів аспектами їх підготовки до неперервного професійного зростання з метою досягнення вершин педагогічної майстерності і творчості обумовило необхідність доповнення її практикою професійного самовдосконалення студентів-практикантів, обумовленого реаліями педагогічної дійсності та реалізованого в контексті безпосередньої професійної діяльності.

Відповідно до визначених цілей і пріоритетів керівництва педагогічною практикою студентів у *засобах* педагогічного впливу на них перевага надавалась консультативній допомозі у їх самовдосконаленні й заохоченню студентів-практикантів до аутопедагогічної діяльності завдяки використанню системи творчих завдань і вправ на самоаналіз, планування, випробування, побудову тактики і стратегії власного професійного зростання та відображення їх у планах і програмах професійно-педагогічного самовдосконалення, а також проведення тренінгових занять по завершенні педагогічної практики з метою осмислення й узагальнення набутого педагогічного досвіду шляхом обміну ним та складання індивідуальних висновків.

Реалізації зазначених цілей і особливостей педагогічного впливу на даному етапі формування готовності до ППС найбільше сприяли *індивідуальні форми* навчально-виховної взаємодії (такі як консультації та ін.), в яких викладач мав змогу забезпечити індивідуально орієнтовану допомогу студентам в діяльності по самовдосконаленню, особистісну підтримку і створення умов для професійного зростання з опорою на позитивні професійно значущі риси і якості особистості, з урахуванням виявлених проблем і недоліків у професійній діяльності. Ефективність індивідуальної роботи суттєво залежала від знання викладачем індивідуальних особливостей кожного студента, а тому найбільш повно реалізувалась, перш за все, тими викладачами, які мали досвід попередньої навчально-виховної взаємодії з даними студентами (особливо в ході вивчення особистісно-орієнтованих дисциплін психолого-педагогічного циклу, що своїм об'єктом мають особистісну готовність до педагогічної діяльності, ознаки та шляхи підвищення якості педагогічної праці).

Провідною *тактикою педагогічного впливу* на діяльність по самовдосконаленню виступив *психолого-педагогічний супровід* діяльності студентів з професійної самоосвіти, самовиховання, самоактуалізації, за якого викладач лише стимулював і оптимізував самовдосконалення студентів, попереджав (а не контролював і коригував) можливі відхилення й ускладнення, задавав оптимальні форми і способи самоконтролю в ході самовдосконалення. Супровід базувався на залученні механізмів самоконтролю, саморегуляції й самоорганізації, що приходять на зміну зовнішній допомозі і підтримці самовдосконалення, та досягався завдяки реалізації недирективної системи оптимізації процесів самовдосконалення, основними складовими якої є реалізація ставлення до студента-практиканта як до колеги, вираження віри в позитивні особистісні зрушення, надання консультативної допомоги в справі професійного самовдосконалення, в осмисленні й переосмисленні набутого досвіду педагогічної діяльності, що стає передумовою його творчої трансформації в ході самовдосконалення, стимулювання професійно-педагогічного самопізнання і самотворення, пізнання і творчості завдяки використанню системи завдань на самоаналіз особистісного прояву у професії та самопланування діяльності по самовдосконаленню.

Методичний арсенал керівництва педагогічною практикою студентів був доповнений розробками спеціальних завдань *на самоаналіз* власної особистості і професійної діяльності (з пріоритетним самостійним визначенням позицій аналізу чи з допустимим використанням розробленої викладачами кафедри педагогічної творчості НПУ імені М.П.Драгоманова "Технологічної карти") та *на складання програми* професійного самовдосконалення на період до завершення навчання у вузі з урахуванням виявлених у педагогічній практиці індивідуальних недоліків та усвідомлених перспектив професійного зростання (що увійшли до укладених методичних рекомендацій студентам до проходження педагогічної практики на соціально-гуманітарному факультеті НПУ імені М.П.Драгоманова).

Показником завершеності даного етапу виступило підвищення аутопедагогічної креативності студентів під час проходження ними педагогічної практики та збагачення й осмислення власного досвіду професійно-педагогічного самовдосконалення в умовах реальної педагогічної дійсності.

Висновки... Результатом представленої комплексу цілеспрямованих педагогічних впливів на студентів – майбутніх учителів-вихователів виступила сформована у них готовність до професійно-педагогічного самовдосконалення. Позитивна динаміка розвитку зазначеної готовності, що визначалась на основі порівняння даних початкового та підсумкового контролю та у загальному варіанті склала близько 40% на першому етапі, 50% – на другому і 10% – на третьому, засвідчила досить високий рівень ефективності наданих формуючих впливів. Подальшого наукового пошуку потребують питання, пов'язані з урахуванням індивідуальних особливостей готовності студентів до професійно-педагогічного самовдосконалення в процесі її формування.

Література

1. Вайніленко Т.В. Діагностика готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення: Методичні рекомендації. – К.: НПУ, 2005. – 52 с.
2. Вайніленко Т.В. Основи професійного самовдосконалення педагога: Методичні рекомендації. – К.: НПУ, 2005. – 20 с.
3. Вайніленко Т.В. Підготовка майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення: Методичні рекомендації. – К.: НПУ, 2005. – 40 с.
4. Основи професійно-педагогічного самовдосконалення: Програма спецкурсу /Автор-укладач Т.В.Вайніленко. – К.: НПУ, 2004. – 12с.
5. Педагогічна майстерність, творчість, професіоналізм: Рекомендаційний бібліографічний покажчик /Укладачі: Н.В.Гузій, Т.В.Вайніленко, М.Я.Коцан; За заг. ред. Н.В.Гузій. – К.: НПУ, 2005. – 38 с.
6. Психология и педагогика: Уч. пос. /Под ред. К.А.Абульхановой, Н.В.Васиной, Л.Г.Лаптева, В.А.Сластенина – М.: Совершенство, 1998. – 320с.
7. Робочий зошит з курсу “Основи педагогічної творчості і майстерності”: Навч.-метод. посібник /Н.В.Гузій, Т.В.Вайніленко. – К.: НПУ, 2004. – 31 с.

Анотація

У статті висвітлено основні положення розробленої автором системи поетапного формування готовності студентів педагогічних закладів освіти до професійного самовдосконалення.

Аннотация

В статье раскрыты основные положения разработанной автором системы поэтапного формирования готовности студентов педагогических учебных заведений к профессиональному самосовершенствованию.

© 2008

Фурсикова Т.В.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО КОМПОНЕНТА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасних умовах розвитку суспільства для розв'язання завдань образотворчого мистецтва вчитель повинен орієнтуватися у новітніх напрямках розвитку освіти, збагачувати свій досвід інноваційними технологіями та методиками, що з'являються у теорії та практиці навчання. Впровадження комп'ютерних технологій в освітню сферу потребує належної готовності майбутніх учителів до застосування комп'ютерної графіки у професійній діяльності, зміст якої становлять мотиваційний, когнітивний, креативний, рефлексивний, емоційно-вольовий компоненти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У науково-педагогічних дослідженнях (М.І.Жалдак, О.С.Падалка, О.М.Пехота, Є.С.Полат та ін.) зазначається, що комп'ютерні технології є інструментом, який дає змогу викладачу якісно змінити методи, а також організаційні форми своєї роботи і на цій основі розвивати індивідуальні здібності студентів, спонукати кожного гармонізувати притаманні йому особистісні якості; концентрувати основну увагу на формуванні пізнавальних здібностей, на ефективній навчальній діяльності; підтримувати і розвивати прагнення до самовдосконалення; посилювати міждисциплінарні зв'язки у навчанні, комплексність вивчення явищ дійсності, забезпечувати нерозривні взаємозв'язки між гуманітарними науками і мистецтвом; здійснювати постійне динамічне оновлення навчального процесу, його форм і методів, забезпечувати постійну адаптацію навчальних закладів до змінних зовнішніх умов і контингенту студентів.

Аналіз наукових праць (Н.М.Акушева, Ю.І.Бадаєв, Ю.О.Дорошенко, Т.В.Єрмолаєва, В.В.Кондратова, Н.П.Петрова, Л.М.Покровщук, Є.Г.Требушевська, Т.Л.Трубчанінова, І.М.Удріс та ін.), спрямованих на розв'язання проблеми підготовки майбутніх фахівців до застосування комп'ютерної графіки у професійній діяльності дає підстави стверджувати, що стосовно вчителів образотворчого мистецтва розкриті лише окремі аспекти вищезокресленої проблеми.

Особливий інтерес для вивчення ролі комп'ютерних технологій у контексті нашого дослідження мають наукові доробки Т.Л.Трубчанінової, яка вивчає питання запровадження інформаційних технологій у навчальний процес на художньо-графічних факультетах і, зокрема, зауважує, що “втління у життя ідеї випереджаючої освіти, необхідність підготовки фахівця найвищої кваліфікації для національної школи вимагає по-новому організувати